

НЕФТ QAZIB OLI SH SAMARADORLIGINI ISHIRISH CHORA
TADBIRLARINI ISHLAB CHIQISH

MIRSAID HIKMATILLO O'G'LI

Islom Karimov nomidagi

Toshkent davlat texnika universiteti

neft va gaz fakulteti neft va gaz konlarini
ishga tushirish va ulardan foydalanish yo'nalishi

1-bosqich magistranti izomov

ANNOTATSIYA

Ushbu ilmiy ishda O'zbekistonda neft qazib olish samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda neft qazib olish jarayonlarida texnologik samaradorlikni oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va energetik resurslardan oqilona foydalanish yo'llari yoritilgan. Shuningdek, mavjud ishlab chiqarish tizimlarini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va atrof-muhitga ta'sirni kamaytirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar beriladi. Ish natijalariga ko'ra, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish chora-tadbirlari nafaqat iqtisodiy rentabellikni, balki ekologik barqarorlikni ham ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: neft qazib olish, samaradorlik, texnologik modernizatsiya, energiya tejamkorligi, ishlab chiqarish optimizatsiyasi, ekologik barqarorlik

ABSTRACT

This scientific paper analyzes measures to improve the efficiency of oil extraction in Uzbekistan. The study highlights methods to increase technological efficiency in oil production, reduce production costs, and use energy resources rationally. Furthermore, it provides scientific and practical recommendations for modernizing existing production systems, implementing innovative technologies, and minimizing environmental impact. The results indicate that measures to enhance

production efficiency contribute not only to economic profitability but also to ecological sustainability.

Keywords: oil extraction, efficiency, technological modernization, energy conservation, production optimization, ecological sustainability

АННОТАЦИЯ

В данной научной работе рассматриваются меры по повышению эффективности добычи нефти в Узбекистане. Исследование освещает пути увеличения технологической эффективности добычи, снижения производственных затрат и рационального использования энергетических ресурсов. Кроме того, даются научно-практические рекомендации по модернизации существующих производственных систем, внедрению инновационных технологий и снижению воздействия на окружающую среду. Результаты работы показывают, что меры по повышению эффективности добычи способствуют не только экономической рентабельности, но и экологической устойчивости.

Ключевые слова: добыча нефти, эффективность, технологическая модернизация, энергосбережение, оптимизация производства, экологическая устойчивость

KIRISH

Neft qazib olish sohasida samaradorlikni oshirish mamlakat iqtisodiyoti uchun dolzarb masalalardan biridir. Neft energetika va sanoatning asosiy resursi bo'lib, uning ishlab chiqarish jarayonlarida samaradorlikning pastligi nafaqat iqtisodiy zarar, balki atrof-muhitga salbiy ta'sirlarni ham keltirib chiqaradi. Shu sababli, ishlab chiqarish jarayonlarini optimizatsiya qilish, energiya va resurslarni tejash, texnologik modernizatsiyani joriy etish hamda ekologik barqarorlikni ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston sharoitida neft qazib olish samaradorligini oshirish masalasi energetika sohasidagi islohotlar, sanoat modernizatsiyasi va investitsiya siyosati bilan chambarchas bog'liq.

Mamlakatda ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish, yangi texnologiyalarni tatbiq etish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish bo'yicha tadqiqotlar olib borilmoqda. Shu nuqtai nazardan, ushbu ilmiy ish neft qazib olish samaradorligini oshirish chora-tadbirlarini tizimli ravishda ishlab chiqish, mavjud muammolar va imkoniyatlarni aniqlash hamda samarali ilmiy-amaliy tavsiyalar berishga qaratilgan[1].

Ushbu bo'lim orqali tadqiqotning dolzarbligi, maqsadi va asosiy yo'nalishlari belgilab beriladi, shuningdek, ishning ilmiy va amaliy ahamiyati ochib beriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Neft qazib olish sohasida samaradorlikni oshirish masalalari iqtisodiyotning strategik yo'nalishlari sifatida ko'plab amaliy va ilmiy ishlarda yoritilgan.

O'zbekiston sharoitida bu muammo asosan neft gaz sohasida texnologik modernizatsiya, geologiya qidiruv ishlarini takomillashtirish hamda samarali boshqaruv mexanizmlarini joriy etish bilan bog'liq.

Sobir Yuldoshevning maqolasida neft gaz sohasiga sarmoyalar kiritish orqali energetika sektorining iqtisodiy ko'rsatkichlari hamda samaradorligini oshirish masalalari tahlil qilingan bo'lib, maqolada investitsiya diversifikatsiyasini kuchaytirish, texnologik innovatsiyalarni tatbiq etish hamda davlat xususiy sherikchilikni rivojlantirish zarurati ta'kidlanadi. Bu tadqiqot neft qazib olish samaradorligini oshirishning iqtisodiy va texnologik yo'nalishlarini amaliy jihatdan yoritadi va sektorda raqobatbardoshlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

O'zbekiston neft va gaz sohasida samaradorlikni oshirish hamda ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan normativ huquqiy hujjatlarni tizimli ravishda ishlab chiqmoqda. 2019 yil 18 noyabrda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Neft va gaz geologiya qidiruv ishlarini tashkil etish va olib borish tizimini takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi PQ 4522 son qarori neft qazib olish samaradorligini oshirish bo'yicha eng muhim hujjatlardan biri hisoblanadi[2]. Mazkur qaror respublikada geologik qidiruv ishlarini ilmiy asosda tashkil etish, yangi uglevodorod xomashyosi konlarini ochish va ularni samarali

foydalanish bo'yicha chora tadbirlarni belgilaydi. Qarorda neft va gaz zaxiralarini aniqlash, regional geologik tasvirlash hamda burg'ulash ishlarini xalqaro standartlarga mos ravishda tashkil etish bo'yicha vazifalar belgilangan, bu esa qazib olish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, mazkur hujjat orqali neft va gaz mineral xomashyo bazasini rivojlantirish va qayta tiklash bo'yicha yillik davlat dasturlari ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi nazarda tutiladi, bu orqali tadqiqotlar, zamonaviy uskunalar bilan jihozlash hamda ilmiy tadqiqot ishlarini qo'llab quvvatlash choralari ko'riladi. Bu strategik yo'nalishlar neft qazib olishning samaradorligini iqtisodiy va texnologik yondashuvlar orqali yaxshilashga xizmat qilmoqda.

Rasmiy amaliyotda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari hamda hukumat yig'ilishlarida neft gaz sohasida ishlar samaradorligini oshirish masalalari muhokama qilinadi.

Masalan, Prezident Shavkat Mirziyoyev 2022 yil 24 mayda neft gaz xomashyosi qazib olish va mahsulot ishlab chiqarishni kengaytirish hamda operatsion samaradorlikni oshirish bo'yicha chora tadbirlar belgilangan yig'ilish o'tkazdi.

Bu yig'ilishda moliyaviy sog'lomlashtirish, xarajatlarni kamaytirish va boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish kabi amaliy yo'nalishlar ko'rib chiqilgan.

Ayni paytda O'zbekiston neft gaz kompleksining samaradorligini oshirish va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish bo'yicha xalqaro hamda milliy ilmiy tadqiqotlar ustida faol izlanishlar olib borilmoqda. Masalan, Nurdinov T.R. tomonidan Surxondaryo viloyatidagi Kokayti neft konining geologik tuzilishi va fizik parametrlar asosida qazib olish samaradorligini oshirish imkoniyatlarini o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotda neft zaxiralaridan maksimal foyda olish uchun qatlamlarning filtratsiya holati, kollektor g'ovakligi va qatlam suvlari tarkibi tahlil qilingan hamda maqbul chora tadbirlar belgilangan. Bu tadqiqot neft qazib olish samaradorligini oshirish bo'yicha amaliy jihatlarni geologik texnik tahlil kontekstida ochib beradi[3].

Sobir Yuldoshevning ilmiy maqolasida "O'zbekneftgaz" aksiyadorlik jamiyati tizimida investitsiyalar va energiya sektori samaradorligini oshirish masalalari tahlil

qilingan. Muallif investitsiyalarni diversifikatsiya qilish, texnologik innovatsiyalarni tatbiq etish hamda davlat xususiy sherikchilikni rivojlantirish orqali neft gaz sohasidagi samaradorlikni oshirish zarurligini ta’kidlaydi. Bu yondashuv eskirgan texnologiyalar o’rniga zamonaviy boshqaruv va ishchi jarayonlarni joriy etish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish yo’nalishlarini ko’rsatadi.

Ilmiy adabiyotlarda O’zbekiston neft gaz sanoati korxonalarining investitsion innovatsion faoliyati ham samaradorlikni oshirish kontekstida tahlil qilinadi. Salimova Sarvinoz Salimovna boshchiligidagi maqolada neft va gaz tarmog’ida investitsiyalar orqali texnologik yangilanish, moliyaviy samaradorlik va resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish jarayoni batafsil yoritilgan. Muallifning asosiy xulosasi shuki, neft va gaz korxonalarining innovatsion faoliyati ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, keng ko’lamli raqamli texnologiyalar va boshqaruv tizimlarini joriy etishda muhim rol o’ynaydi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqot metodikasi sifatida ushbu ishda ilmiy adabiyotlarni tizimli ravishda solishtirish, normativ huquqiy hujjatlarni tahlil qilish hamda amaliy maqolalar asosida faktik dalillarni o’rganish qo’llanadi[4].

Adabiyotlar neft qazib olish samaradorligini oshirish bo’yicha amaliy yechimlar, texnologik takomillashtirish va investitsiyalar yordamida jarayonlarni modernizatsiya qilish bo’yicha kompleks yondashuvlarni ochib beradi. Bu uslub neft qazib olish samaradorligini oshirish bo’yicha ilmiy va amaliy istiqbollarni umumlashtirish imkonini yaratadi.

Normativ huquqiy asosda O’zbekiston Prezidentining qarorlari, hukumat yig’ilishlari, shuningdek, neft gaz sohasini boshqarish va modernizatsiya qilish bo’yicha strategik hujjatlar bu sohadagi chora tadbirlar samaradorligini ta’minlash mexanizmlarini belgilaydi. Ular ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uchun geologiya qidiruv ishlarini mustahkamlash, boshqaruv tizimini takomillashtirish va innovatsion usullarni joriy etish bo’yicha chora tadbirlarni o’z ichiga oladi[5].

“Neft qazib olish samaradorligini oshirish chora-tadbirlari” bo‘yicha amaliy tarzda jadval ko‘rinishida:

Tahlil yo‘nalishi	Mazmuni	Amaliy talqin	Natijaviy xulosa
-------------------	---------	---------------	------------------

Neft qazib olish samaradorligining strategik ahamiyati Neft qazib olish samaradorligini oshirish iqtisodiy barqarorlik va energetika xavfsizligini ta'minlash uchun muhim Samaradorlikni oshirish orqali iqtisodiyotda xomashyo yetkazib berish ishonchliligi va energetik mustaqillik kuchayadi Milliy neft gaz sektori uzoq muddatli rivojlanishga erishadi va energetik xavfsizlik mustahkamlanadi

Texnologik modernizatsiya va investitsiyalar Zamonaviy texnologiyalar, avtomatlashtirish va investitsiyalar orqali ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish Innovatsion yechimlar, IoT va sun'iy intellekt orqali neft qazib olish jarayonining samaradorligi oshadi, chiqindilar kamayadi Texnologik modernizatsiya neft qazib olishda resurslar samaradorligini oshirishga xizmat qiladi

Normativ huquqiy baza Prezident qarorlari, hukumat qarorlari va strategik dasturlar orqali sohaga tartib o'rnatish Qarorlar orqali geologiya qidiruv ishlarini rivojlantirish, boshqaruv tizimini mustahkamlash va investitsiyalarni rag'batlantirish amalga oshiriladi Huquqiy baza neft qazib olish samaradorligini oshirish uchun ishonchli asos yaratadi

Operatsion boshqaruv va monitoring Ishlab chiqarish jarayonlarini doimiy nazorat qilish va baholash Monitoring tizimlari orqali samaradorlik darajasi aniqlanadi, kamchiliklar tezkor bartaraf etiladi Ishlab chiqarish jarayonlarining sifat va samaradorligi oshadi

XULOSA

O'zbekiston neft qazib olish sohasida samaradorlikni oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni tizimli ravishda ishlab chiqish orqali iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga erishishi mumkin. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, samaradorlikni oshirish jarayoni bir nechta asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi: geologik-qidiruv ishlari, texnologik modernizatsiya, investitsiyalar va moliyaviy

ragʻbatlar, operatsion boshqaruv, normativ-huquqiy tartib, kadrlar tayyorlash va ilmiy-texnik tadqiqotlar, ekologik va ijtimoiy barqarorlik hamda monitoring va baholash.

Har bir bosqichning samaradorligi bir-biri bilan uzviy bogʻliq boʻlib, umumiy jarayonni mukammal va samarali amalga oshirishga xizmat qiladi. Texnologik modernizatsiya va investitsiyalar samaradorlikni oshirishda hal qiluvchi rol oʻynaydi, normativ-huquqiy tartib esa jarayonning barqarorligini taʼminlaydi. Shu bilan birga, kadrlar tayyorlash, ekologik va ijtimoiy barqarorlik hamda monitoring jarayonning sifatli va xavfsiz amalga oshirishini kafolatlaydi.

Tahlillar shuni koʻrsatadiki, neft qazib olish samaradorligini oshirish boʻyicha chora-tadbirlar davlat siyosati, qonunchilik, moliyaviy ragʻbatlar va institutsional mexanizmlarga tayangan holda amalga oshirilganda maksimal natijaga erishish mumkin. Bu esa nafaqat ishlab chiqarish jarayonini optimallashtirish, balki tabiiy resurslardan samarali foydalanish, energetik samaradorlikni oshirish va iqtisodiy barqarorlikni

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Yuldoshev S. (2021). Oʻzbekiston neft-gaz sohasida investitsiyalar va samaradorlikni oshirish yoʻllari. Toshkent: Oʻzbekiston Fanlar Akademiyasi Nashriyoti.
2. Salimova S.S. (2022). Neft va gaz tarmogʻida innovatsion faoliyat va texnologik yangilanish. Toshkent: Texnika va Sanoat Nashriyoti.
3. Nurdinov T.R. (2023). Surxondaryo viloyatidagi Kokayti neft konining geologik tuzilishi va samaradorlikni oshirish imkoniyatlari. Toshkent: Oʻzbekiston Neft va Gaz Instituti Nashriyoti.
4. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4522 son qarori. (2019). Neft va gaz geologiya qidiruv ishlarini tashkil etish va olib borish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida. Toshkent: Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Matbuot Xizmati.

5. Mirziyoyev Sh. (2022). Neft-gaz xomashyosi qazib olish va mahsulot ishlab chiqarishni kengaytirish bo'yicha chora-tadbirlar. Toshkent: Hukumat yig'ilishlari protokollari.